

faglig nytænkning på vores eget sundhedssystem. Den ofte let tilgængelige fremstilling gør bogen velegnet for forskere inden for flere faggrupper.

Hanne O. Mogensen
Institut for Antropologi
Københavns Universitet

MAURICE GODELIER: The Enigma of The Gift. Oxford: Polity Press 1999. 256 sider. ISBN 0-7456-2156-2 (pb). Pris: £14.95.

Efter murens fald og kapitalismens verdenshistoriske triumf har varen, kan man roligt sige, haft en god presse, også i samfundsvidenskaberne. I antropologien forkyndte Appadurai allerede i *The Social Life of Things* (1986), før nogen anede, at socialismen stod over for sit sammenbrud, det glade budskab, at „varer er overalt“. Det var en reaktion mod dengang førende marxistisk inspirerede teorier om gaveøkonomien som dominerende i for eksempel melanesiske samfund. Siden har det været *in* at påvise, hvor meget man har handlet i andre samfund, og hvor beredvilligt man har indladt sig med kapitalismen og vareforbruget. Et modspil har været savnet, men nu er der kommet en stor ny bog om gaven af den store gamle strukturmarxist Maurice Godelier. Det er en omfattende diskussion af gavens natur, af grundformer for samfundsmæssig udveksling og af de ting, som holdes helt borte fra udveksling. Selv om jeg finder adskilligt at kritisere ved den, er det en vigtig bog, som man ikke vil kunne komme uden om i de kommende år.

Godelier går tilbage til begyndelsen og indleder bogen med en grundig genlæsning og kritik af Mauss' *Essay om Gaven* (1924). Han omtaler Mauss' socialistiske engagement og hans utopi om et generøst samfund befriet for „købmandens, bankierens og kapitalistens kolde beregning“. Mauss er igen aktuel i vore dages samfund med dets forfærdende udstødning af arbejdskraft. Godelier fremhæver Mauss' epokegørende opdagelse af gaveformen og af gavens gåde: Hvad er det der gør, at gaver må gengives, og hvad er det for en kraft i gaven, der får modtageren til at gengive? Mauss fandt løsningen på gåden i religionen: Det var troen på tingenes besjæling, på gavens „ånd“, der indgød modtageren frygt for at be-

holde en uigengældt gave. Det havde han fra en maoritekst, som han nok mistolkede. Mauss er blevet kritiseret, blandt andet af Lévi-Strauss, der i sin berømte indledning til genudgivelsen af Mauss' essays (1950) påpegede, at Mauss var blevet mystificeret af en indfødt folkemodel. Mauss havde ikke været i stand til at se systemet bag dets manifestationer i pligterne til at give, modtage og gengive gaver. Bagved lå det generelle princip om udveksling, som menneskekulturen ifølge Lévi-Strauss bygger på. Udveksling indebærer, at forskellige ting kan stå for hinanden, kan symbolisere hinanden. Det var denne abstrakte symbolfunktion, som maorierne kun kunne begribe i form af en mystisk kraft eller *mana*, og som Mauss også måtte overlade til strukturalismen at opdage.

Godeliers løsning er anderledes og nærmere ved Mauss. Bogen er da også en kritik af Lévi-Strauss. Han afviser dennes reduktion af alle samfundsforhold til udveksling, og han benægter, at det symbolske er grundlæggende for samfundet. I stedet fremhæver han det imaginære. Det er menneskets forestilling om det hellige: hellige væsener og deres repræsentationer i hellige ting, der er grundstenen i samfundet. Allerede Mauss havde omtalt to former for ting i gavesystemer: Nogle ting gives og modtages frit, mens andre er ejendom forbeholdt slægten, der holdes ude fra udveksling. Mauss kaldte de to former for ejendom *meuble* og *immeuble*. Annette Weiner videreudviklede denne indsigt i *Inalienable Possessions* (1992), hvor hun fremhæver betydningen af *keeping-while-giving*: at nogle besiddelser er så betydningsfulde, at de ikke kan afhændes, men må fastholdes, for at andre ting kan cirkulere. For feministen Weiner var det først og fremmest kvinder, der var *inalienable possessions*, og hendes bog var et angreb på Lévi-Strauss' tese om slægtskab som udveksling af kvinder mellem mænd. Men det er en mere generel pointe, Godelier fremhæver: I alle samfund er der ting, der gives og modtages som gaver, der er ting, som købes og sælges som varer, og der er ting, der er så vigtige, at de overhovedet ikke kan udveksles, men udgør samfundsordenens fikspunkter. Hos baruya i Ny Guinea, som han gennem mange år har udforsket, er det hellige genstande, som er givet mennesker af guderne, i Frankrig er det individet og forfatningen, som er størelser, som ikke står til forhandling på markedet. Godeliers bog er derfor en lang *tour de force*,

hvor han kommer rundt om gaver, udveksling og symbolisering, før han ender i det imaginære og det helliges beskaffenhed. Bogen sætter så at sige udvekslingen „på plads“. Den er kun en del af samfundslivet. Der er ting, som er så vigtige, at de må befinde sig hinsides udveksling. På den måde er *The Enigma of the Gift* også en velkommen kritik af den herskende markedsideologi.

Jeg har dog mange indvendinger mod Godeliers analyser undervejs. For det første hans løsning på gavens gåde. Her slutter han sig til dem, der hævder, at gaver, om end de gives og modtages, principielt er *inalienable* (uafhængelige). Han fremsætter det paradoks, at gaver er ting, der både alieneres og ikke gør det. Hans forklaring er, at det, der bortgives, er *brugsretten* til tingen, men det, der beholdes, er *ejendomsretten*. En gave kan derfor besiddes af én person og ejes af en anden, hvis ikke modtageren er i stand til at give den oprindelige ejer en ækvivalent ting tilbage. Det kan være rigtigt nok, når det gælder kvinder, som ikke alieneres, fordi de „giftes bort“, men stadig beholder en tilknytning til deres oprindelige slægt. Et andet eksempel er de relikvier, som klostre i middelalderen modtog fra et biskopsæde og i sidste ende fra pavestolen. Disse hellige levn blev deponeret i klosteret, men udtrykte samtidig dets afhængighed og underordning i det kirkelige hierarki. Men at gøre dette til et princip, der gælder alle former for gaver, er misvisende og at søge tilflugt i juristeri. Der er masser af eksempler på ting, som folk giver væk og mister kontrollen over. I kula-udvekslingen, som Godelier også diskuterer, snyder de hinanden, så vandet driver, og mange mister deres kula-genstande.

Et andet område, hvor det går galt for Godelier, er hans forsøg på at videreudvikle Mauss' antydninger af gavens evolution. Mauss nævner, at den tidligste gaveform er totale ydelser af enkel type (*prestations totales simple*), som er rent kollektive, og hvor grupper udveksler alt med hinanden. Men han siger ikke mere om denne hypotetiske urform. Hans emne er gaven som mellemform mellem totale ydelser og det moderne marked. Han nævner også den nordvestamerikanske potlatch, som en specielt udviklet særform på grund af dens agonistiske (rivaliserende) præg. Men derefter roder Mauss i det og bruger også potlatch som en upræcis term om andre gavesystemer, således også om kulaen.

Det forbliver uklart, hvad han egentlig forstod ved potlatch som analytisk begreb. Desværre går Godelier i den samme fælde. Han forsøger at klargøre sagen ved at benytte sin model af to typer af lederskab og to samfundsmæssige systemer i Ny Guinea fra bogen *The Making of Great Men* (1986). I samfund, hvor kvinder udveksles direkte, og liv kun udveksles mod liv, er der ingen akkumulation af rigdom og ingen *big men*. Her har man *great men*, der for eksempel kan være store krigere, jægere eller præster. Big men opstår først, når nogle mænd kan udnytte akkumuleret rigdom til at opnå magt, og det sker kun, når liv kan udveksles med værdifulde ting. For Godelier drejer Mauss' bog sig om disse to samfundformer. Enkel total udveksling har man i samfund, der bygger på direkte udveksling, som hos baruya. Resten er „potlatch-samfund“. Her er abstrakt rigdom opstået, som kan udveksles med liv, og samtidig er politisk magt blevet knyttet til positioner eller titler, der er genstand for konkurrence. Det er tydeligt, at Godelier ikke kan lide disse samfund, og i *The Making of Great Men* påstod han da også, at rigtige big man-samfund var sjældne i Ny Guinea. På samme måde konkluderer han, at samfund, der styres af agonistisk potlatch-udveksling kun repræsenterer en lille del af de menneskelige samfund. Men derved har han jo formindsket relevansen af Mauss' felt, som denne selv så som „et system, som en meget stor del af menneskeheden må have været delagtig i gennem en meget lang overgangsperiode“.

Jeg er her enig med Mauss og uenig med Godelier. Potlatch er en helt speciel udvikling af meget mere udbredte gavegivningssystemer. Den potlatch, der blev den klassiske model af fænomenet, var en følge af den koloniale udvikling hos kwakiutl-indianerne på nordvestkysten af Amerika, hvor en decimeret befolkning oplevede en varerigdom, der satte mænd uden for eliten i stand til at konkurrere om titler ved stadigt mere opskruede potlatch-uddelinger. En tilsvarende proces ses i dag i mange samfund, hvor „traditionelle“ udvekslinger opsuger stadig flere moderne varer og penge og nyrige opkomlinge konkurrerer med rangspersoner om prestige og magt. „Potlatch“ som begreb er derfor snarere et moderniseringsfænomen end en almen historisk form.

Denne kritik skal dog ikke fratage bogen dens væsentlige kvaliteter. Den giver en ud-

mærket kritisk introduktion til Mauss, til teorier om gavegivning og til udvekslingens plads i samfundsudviklingen. Den vil være uomgængelig læsning i fremtiden og bør befinde sig i ethvert velorienteret antropologisk bibliotek.

John Liep
Institut for Antropologi
Københavns Universitet

Eva Gulløv: Betydningsdannelse blandt børn. København: Gyldendal 1999. 247 sider. ISBN 87-00-38004-0. Pris: 198 kr. (pb).

Betydningsdannelse blandt børn handler om en gruppe børn i en skovbørnehave i København. Eva Gulløv har fulgt dem dagligt over en periode på seks måneder for at studere, hvordan de skaber mening i den verden, der omgiver dem og deres egen placering i den. Hendes undersøgelse har været styret af særligt tre forhold ved børnenes interaktion, som slog hende på et tidligt tidspunkt i feltarbejdet. For det første omfanget af børnenes forhandlinger med hinanden. For det andet at relationerne mellem børnene var præget af hierarkier og intern magtudøvelse. Og for det tredje at børnene gennem deres handlinger og kommunikation med hinanden ofte refererede til forhold uden for børnehaven. Eva Gulløvs umiddelbare forbavelse finder dog hurtigt sin forklaring, idet der kan trækkes en rød tråd mellem disse tre forhold, der forbinder dem som elementer i børns måde at forstå deres omgivelser på. Forhandlinger er afklaringer af, hvad der er rigtigt og forkert; dominans er forsøg på at få andre til at bakke op om selvforståelse og fortolkninger af omgivelserne; mens referencer kan ses som måder, hvorpå børnene i fællesskab forsøger at forankre deres fortolkninger i en bredere kontekst. På den måde placerer Eva Gulløv de tre forhold som integrerede dele af børnenes betydningsdannelse, hvilket er det helt centrale begreb i bogen og omdrejningspunkt for hendes analyser.

Selvom begreberne forhandling, dominans, reference og betydningsdannelse fremstillingsmæssigt springer ud af empirien, forstås man efterhånden, at de også er nøje udvalgt på baggrund af Eva Gulløvs teoretiske tilhørsforhold. Det er ikke de begreber, man plejer at se i undersøgelser af børn (som leg, kreativitet, beskyttelse, sårbarhed, arena etc.),

men begreber der lige så godt kunne være hentet ud af en undersøgelse af voksnes sociale betydningsdannelse. Og det er der en bevidst pointe med. Begreberne afspejler nemlig bogens grundlæggende antagelse om, at børn er sociale aktører, der som forskningsobjekt ikke adskiller sig fra andre, voksne aktører. Børn kan og bør derfor også studeres med de samme teorier og begreber, som benyttes til at studere andre sociale grupper. Det interessante fra Eva Gulløvs synsvinkel er ikke det enkelte barns bevægelse frem mod en tilstand som fuldt udviklet, modent menneske, men hvordan barnet agerer i sine sociale omgivelser og sammen med andre gør sig erfaringer med det at være barn. Selvom projektets empiri er relativt lille og begrænset til lokaliteter (børnehaven består af en bylejlighed og en hytte i skoven kaldet „Godset“) forstår man, at hun er ude i et større ærinde. Gennem analyser af børnenes indbyrdes samspil og opbygning af forståelser og værdier er det projektets overordnede mål at flytte fokus fra den voksenrelaterede udviklingsforståelse til en forståelse af børnenes betydningsdannelse på deres egne præmisser. Det fokusskifte, som Eva Gulløv foretager, åbner for nye erkendelser af børns kreative bidrag til kulturens konstruktion og rekonstruktion. Gennem sine analyser af børnenes interaktion demonstrerer hun, hvordan deres handlinger ikke blot er imitationer af voksnes, men handlinger, der bygger på selvstændige fortolkninger af, hvad der er hensigtsmæssigt i den givne sociale situation og kulturelle kontekst. Rækkevidden af tidens slagord om at børn er aktører bliver udfoldet i *Betydningsdannelse blandt børn*, så man både forstår, at børn er sociale og kulturelle individer på lige fod med voksne, og at de er underlagt nogle ganske særlige vilkår for at træde i profil som aktører på grund af deres status som børn. Bogen leder med sikre skridt frem mod en alternativ opfattelse af børns udvikling som en først og fremmest social proces frem for en biologisk og kognitiv proces. Udvikling bliver hos Eva Gulløv et spørgsmål om at kunne handle adækvat og skabe betydning på socialt begribelige præmisser, hvilket igen er en forudsætning for at kunne handle i stadigt større radius og med stigende selvforståelse og kontrol tilegne sig nye omgivelser. Det er slående, at en sådan definition på udvikling ikke sætter fundamentale skel mellem børns og voksnes livslange udvikling. Eva Gulløv argumenterer da også for, at den eneste forskel, der er mel-